

Lactantius om Diocletians og Maximians styre (285-305)

5 *Lactantius (ca. 250-325) var retoriker, forfatter og kristen teolog. I sine skrifter forsvarede Lactantius den kristne tro. I værket "Om forfølgernes død" (De mortibus persecutorum) beretter Lactantius om en række forfølgelser af kristne igangsat af romerske kejsere. Med dette skrift ville Lactantius vise, at disse kejsere alle var tyranniske.*

10 Han [Diocletian] lagde hele verden øde med sin griskhed og sin frygtsomhed. Han tog nemlig tre medregenter, delte verden i fire dele¹ og mangedoblede hærene, idet hver af kejserne stræbte efter at have flere tropper, end deres forgængere havde haft, da de styrede staten alene. Lønmodtagernes antal begyndte at blive så meget større end skatteydernes, at bøndernes kræfter udtømtes ved de enorme skatteudskrivninger, markerne blev opgivet, og den dyrkede jord sprang i skov. Og for at rædslen skulle være total, blev også provinserne opdelt i småstykker; mange statholdere og endnu flere kontorer tyngede på hver enkelt provins, ja næsten på 15 hver enkelt by. Ligeledes blev der mange finansembedsmænd, administrationschefer og vikarer for præfekterne, og alle disse tog sig sjældent af private søgsmål, men kun af bøder og forvisninger og de, jeg vil ikke sige hyppige, men evindelige opkrævninger af alle slags naturalier, som foregik under utålelige overgreb. Lige så uudholdeligt var alt, hvad der hører med til at stille soldater. I sin umættelige griskhed ville han aldrig formindske statsskatten, men samlede 20 stadig ekstraordinære midler og summer for at kunne bevare alt det, han hemmeligt havde liggende.

Da han nu med sine forskellige overgreb fremkaldte en umådelig dyrtid, forsøgte han ved lov at fastsætte maksimalpriser.² Meget blod blev da udgydt for usle småtings skyld; frygten bevirkede, at varerne forsvandt fra markedet, og en langt værre dyrtid opstod, indtil loven nødvendigvis måtte ophæves efter at have kostet manges død. Hertil kom så også hans ubegrænsede 25 byggelyst, der medførte ikke mindre udskrivninger i provinserne af håndværkere, kunstnere, lastvogne og alt, hvad der er nødvendigt til byggeri. Her basilikaer, der et cirkus, der et mønt- eller våbenværksted og her et hus til hans hustru, der et til hans datter. Straks blev en stor del af byen revet ned. Alle udvandrede med koner og børn som fra en by, der er taget af fjenden. Og 30 når det så var færdigt, og provinserne udpint, sagde kejseren: "Det er ikke ordentligt gjort, om igen!" Atter var det nødvendigt at ødelægge og ændre noget, som måske skulle rives ned en gang til. Således rasede han stadig i sin iver efter at gøre Nikomedia til Roms lige.³

35 Så forbigår jeg endda, hvor mange der omkom på grund af deres ejendomme eller formue. Det er nemlig almindeligt og regnes nærmest for tilladt efter de slette kejseres vane. Men Diocletian udmærkede sig dog ved, at hvor han havde set en veldyrket mark eller en særlig smuk bygning, der havde han allerede en falsk anklage parat mod ejeren, som om han ikke kunne røve andres ejendom uden blodsudgydelse.

¹ Der sigtes her til de såkaldte tetrarki, hvor fire herskere delte magten: Diocletian var romersk kejser (med titel af Augustus) 285-305. Desuden blev riget styret af Diocletians medkejser Maximian (286-305) samt fra 293 de to underkejsere (med titel Cæsar) Galerius og Constantius Chlorus.

² Ediktet om maksimalpriser blev udstedt omkring 1. december 301

³ Lactantius boede selv i byen Nikomedia i det nordvestlige Anatolien, hvor Diocletian residerede.

Hvad med hans broder Maximianus, som kaldtes Herculus?⁴ Han lignede ham; de ville nemlig ikke have kunnet holde sammen i et så trofast venskab, hvis de ikke begge havde haft et sind, samme tankegang, ens vilje og fælles opfattelse. Der var kun den forskel, at Diokletian var mere grisk, men også mere frygtsom, medens Maximian var mindre grisk og mere dristig, dog ikke til at gøre godt, men ondt. Thi da han styrede selve rigets midtpunkt Italien, hvortil de rige provinser i Afrika og Spanien hørte, så var han ikke så omhyggelig med at gemme sine rigdomme, som han havde nok af; og når det var nødvendigt, savnede han ikke stenrige senatorer, som bestukne angivere kunne sige havde stræbt efter kejsermagten, så han bestandig kunne kradse øjnene ud på senatet. Hans blodige statskasse var ved at sprænges af slet erhvervede rigdomme.

Lactantius *De mortibus persecutorum* 7-8: Oversættelse af T. Damsholt: *Lactantius: Forfølgelsernes død*. Kbh. (1971) s.34f.

⁴ Diocletian havde taget tilnavnet Jovius og Maximian tog tilnavnet Herculus. Hermed signalerede kejserne deres særlige forhold guderne Jupiter og Herkules.